

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระยะหลายสิบปีที่ผ่านมา การศึกษาในประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ แต่ปัญหาจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นและปัญหาความต้องการกำลังคนในระบบเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนาของประเทศ ทำให้การพัฒนาการศึกษาเน้นหนักในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ นักเรียนจำนวนมากที่เรียนจบหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไปแล้ว ไม่สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้ และจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูงมีอัตราว่างงานมากขึ้น ดังนั้น จึงได้มีการปรับปรุงระบบการศึกษาเสียใหม่ โดยนำวิธีการใหม่ ๆ เข้ามาใช้หลายวิธี อาทิการปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษาธรรมดาให้เป็นหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมแบบประสม การปรับปรุงหลักสูตรคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ให้เป็นหลักสูตรแผนใหม่ การขยายงานด้านวิทยุโรงเรียน การนำสื่อสารมวลชนและโสตทัศนูปกรณ์อย่างอื่นมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เป็นต้น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งยังมีส่วนช่วยขจัดปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทอีกด้วย ดังนั้น จึงต้องเร่งรัดดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสังคมและชีวิต โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนทุกอาชีพและทุกชุมชนทั่วประเทศ

จากการพัฒนาประเทศช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)¹ ทางด้าน การพัฒนาการศึกษา ได้เน้นในการสร้างโอกาสแก่ประชาชนให้มีการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน, สรุปผลการพัฒนาประเทศช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (2515-2519), กรุงเทพฯ : 2519. (ฮัดสำเนา)

การขยายบริการการศึกษาภาคบังคับให้เพียงพอกับความต้องการของเด็กในวัยเรียน ปรับปรุง และขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แต่ผลของการพัฒนา ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค ทางด้านการศึกษาของเด็ก เด็กที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ยังคงมีโอกาสในการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามากกว่าเด็กในชนบทอยู่นั้นเอง และการศึกษาแต่ละชั้นตอนไม่เปิดเสรีในตัว ทำให้เด็กเรียนมุ่งศึกษาในระดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การศึกษาที่ผ่านมาจนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 จึงยังไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ด้วยเหตุนี้ สำระสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จึงมุ่ง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน ทั้งทางด้านโครงสร้างของระบบ บริหาร และการกระจายอำนาจบริหารการศึกษา รวมทั้งสำระสำคัญและกระบวนการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่เร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง สันองความ ต้องการขั้นพื้นฐานของสังคมและการพัฒนาประเทศ และมุ่งให้การศึกษามีส่วนร่วม เสริมสร้าง คุณภาพและประสิทธิภาพของพลเมือง¹

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่รับผิดชอบต่อการศึกษาของชาติ ตระหนักถึงความ จำเป็นเหล่านี้ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรขึ้น ให้มีหน้าที่ปรับปรุง หลักสูตรการศึกษาทุกระดับที่กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ

คณะกรรมการดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตร จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์ หลักสูตรมัธยมศึกษาขึ้น เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2503 เนื่องจากหลักสูตรนี้ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัด และไม่จบในตัวเอง ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้ ประสงค์จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นแทบทั้งสิ้น

¹ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 (เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาและสังคม), กรุงเทพฯ : 2519. (อัดสำเนา)

ในขณะที่เดียวกันก็มีปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ คุณภาพการเรียนการสอน
 ด้อยลงไป การสอบตกซ้ำชั้นของนักเรียน โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีอัตราสูงมาก
 คณะอนุกรรมการฯ ได้นำผลการวิเคราะห์เหล่านี้เป็นพื้นฐานในการพิจารณา เพื่อพัฒนาหลักสูตร
 และงานพัฒนาหลักสูตรจึงได้ดำเนินติดต่อกันมาเป็นลำดับ ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการ
 โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 กำหนดระบบโรงเรียนใหม่
 ให้จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษา 6 ปี โดยแบ่งเป็นมัธยมศึกษา
 ตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (เรียกระบบ 6-3-3) และให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่
 ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้หลักสูตร ที่ได้
 เริ่มดำเนินการปรับปรุงมาแล้วให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

ในส่วนที่เกี่ยวกับมัธยมศึกษา แนวนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติ 2520
 ได้ระบุไว้ว่า "มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความ
 สนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง
 และสังคม" คณะอนุกรรมการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และกรมวิชาการซึ่งรับผิดชอบ
 โดยตรงเกี่ยวกับหลักสูตร ได้กำหนดโครงสร้างและจุดประสงค์ของหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้อง
 กับแนวนโยบายดังกล่าว โดยโครงสร้างของหลักสูตรใหม่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีทั้งวิชา
 บังคับและวิชาเลือก เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจมากขึ้น
 การจัดกลุ่มวิชาก็ได้จัดให้สอดคล้องกับความคิดที่จะให้การศึกษา เป็นไปในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ
 ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยเฉพาะในกลุ่มสังคมศึกษา ซึ่งได้รวมวิชา
 ต่าง ๆ ไว้ถึง 7 สาขาด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม
 สังคมวิทยา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม และเศรษฐศาสตร์ ส่วนกลุ่มวิชาการงานในส่วนที่
 บังคับนั้น ก็จัดเพื่อให้นักเรียนได้เกิดอุปนิสัยและเจตคติที่ดีในการทำงาน ได้ปฏิบัติงานที่ควร
 ควรทำตามวัยของนักเรียน กลุ่มวิชาอาชีพในวิชาเลือกก็เปิดรายวิชาอาชีพต่าง ๆ ที่เหมาะสม
 กับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานเพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ตามวัย¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช
2521, (กรุงเทพฯ : 2520).

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 นี้ ปรับปรุงสำหรับนักเรียนที่เรียนมาตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 และจะใช้ไประยะหนึ่ง เมื่อการใช้หลักสูตรประถมศึกษาใหม่ครบทั้ง 6 ชั้น ในปี พ.ศ. 2525 นั้น พื้นฐานของนักเรียนประถมที่จะขึ้นไปเรียนในระดับมัธยมก็แตกต่างกันไป กระทรวงศึกษาธิการจะต้องปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาใหม่ การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องดำเนินไปตลอดเวลา

หลังจากที่ Everett M. Rogers (2511)¹ ได้ทำวิจัยเรื่องการเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในประเทศไทยให้กับกระทรวงศึกษาธิการ และกล่าวไว้ในรายงานการวิจัยว่า ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ ๆ ในสังคม จะมีผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษาของประเทศไทย สิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษา เสียใหม่ การเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาที่ดี นับเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ดังนั้น กระบวนการเผยแพร่ความคิดใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะสามารถสนองความต้องการตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของชาติได้ Rogers² ได้วิเคราะห์ข้อขัดข้องในการเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาในเมืองไทยว่า ในฐานะที่กรมวิชาการซึ่งมีหน้าที่ผลิตและพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งเผยแพร่หลักสูตรใหม่ออกไป แต่กรมวิชาการไม่มีโรงเรียนในสังกัด ดังนั้น กรมวิชาการไม่มีทางประเมินผลหลักสูตรที่กรมฯ ผลิตขึ้นได้ นอกจากนี้ กรมวิชาการยังไม่มีทางที่จะทดลองผลิตผลของตนและวิเคราะห์ผลงานอย่างมีหลักเกณฑ์ก่อนที่จะมีประกาศใช้อย่างเป็นทางการ Rogers จึงเห็นความจำเป็นของการวิเคราะห์อย่างถ่วงถี่เกี่ยวกับการกระจายความคิดใหม่ทางการศึกษาของไทยจากเบื้องต้นคือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ไปสู่เบื้องล่าง ซึ่งได้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศตามลำดับชั้น และควรมีการติดตามการกระจายความคิดใหม่อย่างใกล้ชิด

¹ Everett M. Rogers, et. al., The Diffusion of Educational Innovations in the Government Secondary Schools of Thailand

(Michigan State University Press: 1968); p. 60.

² Rogers, op.cit., 1968, p. 7.

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมวิชาการจึงได้สังเกตเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร การเผยแพร่หลักสูตร และการนำเอาหลักสูตรไปใช้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเหตุการณ์และสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันและในอนาคต โรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบันนอกจากจะทำหน้าที่ในการให้การศึกษาทั่วไป อันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดในการส่งเสริมอาชีพและการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ และส่งเสริมการประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย ดังนั้น กรมวิชาการจึงทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการประสานงานกับกรมต่าง ๆ ที่มีโรงเรียนอยู่ในสังกัด อาทิ กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการการใช้หลักสูตรขึ้นเพื่อร่วมกันพิจารณามาตรการดำเนินงานที่เหมาะสมที่จะทำให้โรงเรียนต่าง ๆ สามารถใช้หลักสูตรให้บรรลุตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

แต่ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์จะต้องมีหัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้บุคคลในหน่วยงานทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องมีผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบคอยควบคุมดูแลการดำเนินงาน และการนำเอาหลักสูตรไปใช้ ซึ่งในที่นี้หน่วยงานที่นำหลักสูตรไปใช้คือโรงเรียนมัธยมศึกษานั่นเอง และผู้หน้าที่ควบคุมการดำเนินงานในโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

Rogers¹ ได้กล่าวถึงการเผยแพร่ (Diffusion) ไว้ว่า การเผยแพร่เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสาร (Communication) การเผยแพร่เป็นกระบวนการที่ความคิดใหม่ (Innovation) ถูกแพร่กระจายไปสู่สมาชิกของสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว งานวิจัยทางการเผยแพร่มักจะมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับเป้าหมาย (Target audience)

¹ Everett M. Rogers (ed.), Communication of Innovation: Element of Diffusion, (New York: The Free Press, 1971), p. 36.

ว่าจะยอมรับ (Adoption) หรือไม่ยอมรับ (Rejection) ความคิดใหม่นั้น ขึ้นตอนที่อยู่ระหว่างกลางในกระบวนการตัดสินใจของผู้รับเป้าหมายที่จะนำไปสู่การยอมรับหรือไม่ยอมรับ ความคิดใหม่เป็นสิ่งที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง ประกอบกับการเผยแพร่ความคิดใหม่ในงานวิจัยนี้ เป็นการเผยแพร่ที่ผู้รับเป้าหมายต้องตัดสินใจต่อความคิดใหม่ตามอำนาจหน้าที่และภาระงานที่รับผิดชอบ (Authority decision) ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ (Formal Organization)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริหารโรงเรียนในการยอมรับหลักสูตรใหม่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศและเผยแพร่ให้ใช้ในโรงเรียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 เป็นต้นมาว่า การยอมรับของผู้บริหารโรงเรียนขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของ ส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1. ขึ้นอยู่กับผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) เอง ความสามารถในการวางแผนการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ความชำนาญในสิ่งที่จะเผยแพร่ ความเชื่อมั่น ตลอดจนความสามารถในการใช้สื่อกลาง สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักสูตรใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนมาก นั่นคือผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเป็นผู้บริหารการศึกษาในส่วนกลาง นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการและของกรมต้นสังกัด ศึกษาพิเศษ ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อผู้บริหารโรงเรียนในการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
2. ขึ้นอยู่กับแนวความคิดใหม่ (Innovation) ถ้า Innovation นั้นไม่ขัดแย้งกับสิ่งที่มีอยู่แล้ว เหมาะสมกับสภาพสังคม อีกทั้งปฏิบัติได้จริง ๆ และทำให้เกิดผลเป็นที่น่าพอใจในเวลาไม่นานนักละก็ ผู้ใช้ย่อมเห็นประโยชน์และยอมรับ นั่นคือหากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นั้น เหมาะสมกับสภาพความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน และใช้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิม ย่อมทำให้ผู้บริหารโรงเรียนยอมรับหลักสูตรนี้
3. ขึ้นอยู่กับผู้รับเป้าหมาย (Target audience) คือผู้บริหารเองว่า มีลักษณะพื้นฐานอันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับเงินเดือน การดูงานหรือศึกษาต่อต่างประเทศ ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน การเปิดรับข่าวสาร ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักสูตรใหม่ พุทธศักราช 2521 มาก

4. ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียน (Social Structure)

อิทธิพลดังกล่าว คือสิ่งที่ปรากฏในโครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียน รับผิดชอบอยู่นั้นเอง¹ อาทิเช่นพฤติกรรมสนับสนุนจากครูในโรงเรียนที่มีลักษณะชอบความ ก้าวหน้าระดับการศึกษาของครูในโรงเรียน พฤติกรรมในการรับข่าวสารและทัศนคติของครู ในโรงเรียนที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ตลอดจนสภาพทั่ว ๆ ไป ของโรงเรียน เช่นความพร้อมด้านบุคลากร อุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการยอมรับหลักสูตรใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนมาก

จากข้อความที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการยอมรับ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียน ที่จะได้นำไปใช้ เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และเป็นไปตามแผนพัฒนา การศึกษาของชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีความมุ่งหมายโดยเฉพาะคือ ต้องการทราบ

1. องค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียน
2. ทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง
3. ชนิดของสื่อที่องค์การการศึกษาในลุ่มกลางได้เลือกใช้เพื่อเผยแพร่หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นี้ไปสู่ผู้บริหารโรงเรียนและทำให้ผู้บริหารโรงเรียน เข้าใจจุดประสงค์และหลักการของหลักสูตรใหม่ได้ดี

1

Rogers, op.cit., (1968a), pp. 70-72.

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ โดยเลือกโรงเรียนขนาดต่าง ๆ กันจากทุกจังหวัดในทุกเขตการศึกษาทั่วประเทศ และโรงเรียนมัธยมศึกษาในลุ่มกลาง รวมทั้งสิ้น 300 โรงเรียน
2. ความคิดใหม่ทางการศึกษา ทำการศึกษาเฉพาะหลักสูตรใหม่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
3. ผู้รับเป้าหมาย ศึกษาเฉพาะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดของโรงเรียน ซึ่งหมายถึงผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการเท่านั้น
4. ผู้ทำการเปลี่ยนแปลง ศึกษาเฉพาะกรณีที่เป็นผู้บริหารการศึกษาจากลุ่มกลาง นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการและกรมต้นสังกัด ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น
5. ทำการศึกษาเฉพาะข้อมูลในช่วงปี พุทธศักราช 2524 - 2526

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการเผยแพร่หลักสูตรใหม่ทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ผลิต ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อกรมวิชาการ ในอันที่จะได้นำไปพัฒนาและปรับปรุงขบวนการใช้และเผยแพร่หลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ ซึ่งอาจใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการเลือกใช้สื่อหรือเลือกองค์ประกอบอื่น ๆ ในการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารข้อมูลไปยังผู้ปฏิบัติการตามลำดับขั้นต่อ ๆ ไป

สัมมนาดูงานของการวิจัย

1. ที่คั่นคดีของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
2. ความสามารถในการรับข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
3. โครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียน
4. การยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับที่คั่นคดีของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการรับข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียน และโครงสร้างของสังคมในโรงเรียนในระดับที่ต่างกัน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ก. ตัวแปรอิสระ

1. ที่คั่นคดีของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง
2. ความสามารถในการรับข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียน
3. โครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียน

ข. ตัวแปรตาม

- การยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (วัดจากที่คั่นคดีของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด และปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
- ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสามารถในการรับข่าวสารของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับโครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียนที่ผู้ตอบแบบสอบถามรับผิดชอบอยู่

แบบสอบถามนี้ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ ผู้วิจัยได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมงานวิจัยตรวจและแก้ไข และได้นำไปให้นักวิจัยที่กองวิจัยทางการศึกษาของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการช่วยตรวจและแก้ไขเพิ่มเติมจนเป็นที่พอใจ จึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนทั่วประเทศทุกภาคของประเทศ โดยนักวิชาการจากกรมวิชาการซึ่งออกไปติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นผู้นำแบบสอบถามนี้ไปทดลองใช้ ทั้งหมด 25 ชุด แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษา มักพบในระบบราชการหรือองค์การ (Formal Organization) โดยความคิดใหม่จะกระจายจากผู้ที่มีตำแหน่งงานสูงกว่าไปยัง

ผู้ที่มีตำแหน่งงานต่ำกว่า เป็นลำดับขึ้นไป การเผยแพร่ (Diffusion) ในลักษณะนี้ จะมองเห็นองค์ประกอบสำคัญ ๆ อยู่สองส่วนด้วยกันคือ ส่วนที่ทำหน้าที่ตัดสินใจให้ใช้แนวความคิดใหม่ (Decision Unit) และส่วนที่รับเอาแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติ (Adoption Unit) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ส่วนที่เป็น Decision Unit คือผู้บริหารการศึกษาในส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ (นับตั้งแต่ปลัดกระทรวงจนถึงนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการและกรมต้นสังกัด) และส่วนที่เป็น Adoption Unit คือผู้บริหารโรงเรียน ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจะต้องนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ให้ตรงตามหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรที่ได้วางไว้

ลักษณะเฉพาะของการเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาคือ การยอมรับความคิดใหม่มักใช้เวลานาน เพราะงานเผยแพร่ทางการศึกษาไม่อาจปรากฏผลให้เห็นได้ชัดเจนรวดเร็วโดยทันทีดังเช่น งานทางด้านการเกษตร หรืองานทางด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องยุ่งยากมากที่จะวัดหรือวิเคราะห์ว่า ผู้รับเป้าหมายได้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับความคิดใหม่มากน้อยเพียงไร ¹

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร

1.1 ระหว่างการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กับทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง

1.2 ระหว่างการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กับความสามารถในการรับข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียน

1.3 ระหว่างการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กับโครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียน

¹Rogers, Op.cit., (1971 b)M p. 59.

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การเผยแพร่ หมายถึงกระบวนการที่ความคิดใหม่ สิ่งใหม่ หรือวิธีปฏิบัติใหม่ ถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกในระบบสังคม ก่อให้เกิดผลขึ้น คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบสังคมเนื่องจากการยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมนั้น¹
2. ความคิดใหม่ทางการศึกษา ในที่นี้หมายถึง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
3. การยอมรับ หมายถึงการตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพราะคิดว่านวัตกรรมนั้นเป็นวิธีทางที่ดีกว่า มีประโยชน์มากกว่า และระยะเวลาตั้งแต่ขึ้น ความรู้จนถึงขั้นการยืนยันอาจกินเวลาหลาย ๆ ปีก็ได้²
4. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 หมายถึงหลักสูตรที่ กรมวิชาการ โดยคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาได้จัดยกร่าง และเสนอคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาอนุมัติใช้เป็นหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นทุกฉบับที่ใช้ อยู่เดิม ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ รก. 348/2520 เรื่องให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ณ วันที่ 3 ตุลาคม 2520³

¹ เล็กติยร เขยประทับ, การสื่อสารงานนวัตกรรม (กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป), (พิมพ์ติด), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

³ เล็กติยร เขยประทับ, วิเคราะห์โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 5.

5. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึงผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่
6. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึงผู้บริหารการศึกษาในส่วนกลาง นับตั้งแต่ ปลัดกระทรวง จนถึงผู้บริหารระดับกรม กองต่าง ๆ รวมถึงนักวิชาการศึกษา และ เจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการ และกรมต้นสังกัด ศึกษาพิเศษ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ กระทรวงศึกษาธิการ
7. ศึกษาพิเศษ หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงงานในด้านการศึกษา การ ล่น หรือด้านที่เป็นคุณภาพของการศึกษา ซึ่งได้แก่ศึกษาพิเศษระดับกรม ศึกษาพิเศษระดับ เขต และศึกษาพิเศษระดับจังหวัด¹
8. ทัศนคติ หมายถึง การที่บุคคลโน้มน้าเอียงในทางที่ชอบ เห็นด้วย สนิบสนุน หรือไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุนการกระทำหรือมีสิ่งที่มีอยู่ประเภทหนึ่งประเภทใดในสังคม²
9. ความสามารถในการรับข่าวสาร ในที่นี้หมายถึงการเปิดรับข่าวสารกับการ มีส่วนร่วมในข่าวสารนั้น ๆ ของผู้บริหารโรงเรียนในการศึกษาหาข่าวสารข้อมูลทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 จาก สื่อมวลชน ได้แก่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ภาพยนตร์ จากสื่อบุคคล ได้แก่ ศึกษาพิเศษ นักวิชาการ เพื่อผู้บริหารด้วยกัน ตลอดจนการเข้ารับการอบรม-สัมมนา ซึ่งจัด โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
10. โครงสร้างของสังคม หมายถึง สิ่งปรากฏอยู่ในระบบสังคม ซึ่งมีอิทธิพล เหนือพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้น ในที่นี้โครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียนก็หมายถึง ลักษณะทั่ว ๆ ไปของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนรับผิดชอบอยู่ ได้แก่พฤติกรรมที่สนับสนุน จากครู-อาจารย์ในโรงเรียน ทัศนคติของครู-อาจารย์ที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

¹ จรัส โพธิศิริ, การบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรือง-รัตน, 2523), หน้า 122.

² Guilford, J.P., Personality (McGraw-Hill, Inc., N.Y., 1959), p. 223.

พุทธศักราช 2521 ความกระตือรือร้นของครู-อาจารย์ที่มีต่อหลักสูตร ความพร้อมด้านบุคลากร อาคาร-สถานที่ และรวมไปถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครู-อาจารย์ในโรงเรียนด้วย¹

11. การยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 วัดได้จากทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

12. กรมต้นสังกัด ในที่นี้ หมายถึง กรมที่มีโรงเรียนในสังกัดซึ่งเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 ซึ่งได้แก่ กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Rogers, op.cit., (1968 a), pp. 71 - 72.